

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

1.1.1 ความเป็นมาของหอเกียรติภูมิรถไฟ

¹การรถไฟแห่งประเทศไทย ได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าฯจัดตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2429 กิจการรถไฟได้ถือกำเนิดขึ้นเป็นครั้งแรก เมื่อรัฐบาลได้อนุมัติสัมปทานแก่บริษัทชาวเดนมาร์ก ให้สร้างทางรถไฟจากกรุงเทพฯ ถึงสมุทรปราการ ระยะทาง 21 กิโลเมตร หลังจากนั้นในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2433 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งกรมรถไฟหลวงขึ้น สังกัดกระทรวงโยธาธิการ ครั้นเมื่อวันที่ 26 มีนาคม พ.ศ. 2439 พระองค์จึงเสด็จทรงประกอบพระราชพิธีเปิดการเดินทางรถไฟระหว่างกรุงเทพฯ - อยุธยา ระยะทาง 71 กิโลเมตร ซึ่งทางการได้ถือเอาวันนี้เป็นวันสถาปนากิจการรถไฟหลวง

หอเกียรติภูมิรถไฟ เดิมทีเป็นพิพิธภัณฑ์ ซึ่งการรถไฟแห่งประเทศไทยสร้างขึ้นเมื่อครั้งที่มโนบายจะใช้บริเวณนี้เป็นศูนย์กลางการรถไฟ ต่อมาการรถไฟฯ เลิกโครงการและไม่ใช่ประโยชน์จากอาคารพิพิธภัณฑ์รถไฟ ชมรม "เรารักรถไฟ" จึงขอเช่าครอบครองใช้ประโยชน์ ตั้งแต่ปี 2533 และใช้ชื่อสถานที่ว่า "หอเกียรติภูมิรถไฟ"

40 กว่าปีมาแล้วมีการเวนคืนที่ดินกว้างใหญ่ระหว่างทางรถไฟย่านบางซื่อกับถนนพหลโยธินเพื่อสร้าง "เมืองรถไฟ" รวมทั้งอาคารขนาดกว้าง 18 เมตร ยาว 26 เมตร สร้างอย่างแข็งแรงด้วยคอนกรีตและเหล็กสวองตามแบบโรงเก็บรถไฟในยุโรป เพื่อใช้เป็นที่เก็บขบวนรถไฟพระที่นั่ง และหัวรถจักรที่มีความสำคัญในประวัติศาสตร์การรถไฟ ให้ชื่อว่า "พิพิธภัณฑ์รถไฟ"

ในปี 2532 การรถไฟฯ ได้นำขบวนรถไฟพระที่นั่งและหัวรถจักรประวัติศาสตร์ออกจากอาคารพิพิธภัณฑ์รถไฟหมดสิ้น และไม่มีทีท่าว่าจะใช้อาคารอันสง่างามนั้นเป็นประโยชน์อื่นใด

ชมรม "เรารักรถไฟ" จึงได้ขอและได้รับอนุมัติจากการรถไฟฯ ให้ใช้อาคารพิพิธภัณฑ์รถไฟเก่าเพื่อกิจกรรมของชมรมฯ โดยได้เริ่มใช้ประโยชน์จากอาคารที่ว่างเปล่าด้วยการนำ

¹ Sanook.com, "จากพิพิธภัณฑ์สู่ ชุมวิชา, "<<http://www.siamsouth.com/rotfai.htm>>.

พระบรมฉายาลักษณ์พระปิยมหาราช ผู้พระราชทานกำเนิดการรถไฟไทย ไปบูชาไว้ในอาคารที่
ขนานนามใหม่ว่า “หอเกียรติภูมิรถไฟ” แต่ไม่มีงบประมาณที่จะดำเนินการอย่างใดต่อ

ในเวลาเดียวกันการรถไฟฯ ได้มอบเงินช่วยเหลือ และให้ช่อมอนูรักษรรถจักรไอน้ำ
“สูงเนิน” ที่โรงงานมักกะสันนำมาตั้งแสดงไว้เป็นรถไฟคันแรกใน “หอเกียรติภูมิรถไฟ” สวณจตุจักร

ใน “วันบูรฉัตร” วันที่ 14 กันยายน 2533 หอเกียรติภูมิรถไฟก็มีสิ่งตั้งแสดง และ
นิทรรศการพอเปิดให้ประชาชนเข้าชมได้ ในชั้นแรกหอเกียรติภูมิรถไฟสวณจตุจักรเปิดให้เข้าชมได้
ทุกวันเสาร์ แต่ต่อมาได้เปิดทุกวันเสาร์-อาทิตย์

ชมรม “เรารักรถไฟ” เกิดขึ้นตามแนวคิดของบุคคลกลุ่มหนึ่ง ซึ่งมีความรักใน
สิ่งเดียวกันปรารถนาจะใช้พลังจากความรักนั้นในทางสร้างสรรค์เพื่อส่วนรวมจิตสำนึกว่า
พระผู้พระราชทานกำเนิดการรถไฟเป็นปูชนียบุคคลที่ต้องเทิดทูน การรถไฟที่เป็นต้นกำเนิดของ
ยานยนต์ทั้งหลายเป็นปูชนียวัตถุ ทำให้ชมรมฯ ถือเป็นหน้าที่ต้องอนุรักษ์การรถไฟ และใช้ให้เกิด
ประโยชน์มากที่สุด

การจัดแสดงงานในพิพิธภัณฑ์ มีจุดประสงค์หลักคือการสื่อสารข้อมูล ถ่ายทอด
เรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาของพิพิธภัณฑ์นั้นๆ ให้ผู้เข้าชมสามารถรับรู้ผ่านสื่อต่างๆ ที่ใช้ในการ
ถ่ายทอดได้ชัดเจนและเข้าใจ โดยปัจจุบันการนำเสนอข้อมูลของพิพิธภัณฑ์จะทำได้โดยการ
จัดการแสดงเรื่องราวต่างๆ, การจัดแสดงภาพ, การจัดแสดงสิ่งตกแต่ง หรือวัตถุโบราณ และการ
นำเสนอเรื่องราวโดยการใช้ระบบสื่อต่าง ๆ ที่จัดการด้วยระบบคอมพิวเตอร์ เช่น การใช้แสงไฟเน้น
วัตถุต่าง ๆ ที่ต้องการนำเสนอ, การใช้เครื่องฉายภาพแสดงภาพเคลื่อนไหว, และการใช้เสียง
ประกอบการนำเสนอเรื่องราวของพิพิธภัณฑ์ เป็นต้น

การสื่อสารสองทาง มีการตอบสนองซึ่งกันและกันของตัวข้อมูลและตัวผู้เข้าชม
พิพิธภัณฑ์ และจะเกิดกิจกรรมทางด้านการนำเสนอข้อมูลที่ตัวผู้เข้าชมมีส่วนร่วมในการรับรู้และ
ตอบสนองข้อมูลนั้น ๆ ได้ จึงเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการสื่อสารเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหา
ของพิพิธภัณฑ์นั้น ๆ ได้ดีมากขึ้น การนำสื่อปฏิสัมพันธ์เข้าไปใช้ในพิพิธภัณฑ์ เป็นการมุ่งเน้น
ปรับเปลี่ยนสื่อภายในพิพิธภัณฑ์ให้น่าสนใจด้วยระบบสื่อปฏิสัมพันธ์

จากการสำรวจเก็บข้อมูลนั้น พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติบางแห่งได้นำ สื่อปฏิสัมพันธ์
มาช่วยในการจัดแสดงชิ้นงาน อาทิเช่น พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร, พิพิธภัณฑ์สถาน
แห่งชาติ หอศิลป์, พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ศิลป์ พีระศรี อนุสรณ์, พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ
ชุมพร, พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ สุรินทร์ เป็นต้น โดยลักษณะการจัดแสดงชิ้นงานโดยการใช้
สื่อปฏิสัมพันธ์ มาใช้นั้นจะเป็นในลักษณะที่ให้ผู้เข้าชมกดปุ่มสัญญาณ เพื่อเป็นการเปลี่ยนภาพ

หรือ เรื่องราวในส่วนของชิ้นงานนั้น ๆ และการใช้การรับสัญญาณความถี่ความเสี่ยง เมื่อมีผู้ผ่านเข้ามาในบริเวณ ก็จะทำให้เกิดเสียงดังขึ้น

หอเกียรติภูมิรถไฟ สวณจตุจักรของชมรม "เรารักรถไฟ" ที่จัดตั้งขึ้นโดยกลุ่มคนที่มีความรักและหลงใหลในรถไฟ จึงมีความต้องการที่จะอนุรักษ์ให้ชนรุ่นหลังได้เห็นถึงวิวัฒนาการของการจัดการเดินรถไฟของประเทศไทย

1.1.2 ปัญหาที่พบ

การจัดแสดงชิ้นงานของหอเกียรติภูมิรถไฟ เป็นลักษณะข้อมูลทางเดียว เนื่องจากความจำกัดทางด้านเงินงบประมาณของทางชมรมเรารักรถไฟที่มีอยู่อย่างจำกัด และด้วยชิ้นงานที่มีขนาดใหญ่ จึงมีการจัดแสดงผลงาน หรือ แสดงสิ่งของต่าง ๆ ทางประวัติศาสตร์ โดยไม่มุ่งเน้นการตอบสนองต่อผู้เข้าชม

หอเกียรติภูมิรถไฟไม่ได้รับความสนใจจากผู้เข้าชม มีจำนวนผู้เข้าชมจำนวนน้อย เนื่องจากขาดการประชาสัมพันธ์ ให้ผู้ชมสนใจในการมาเข้าชมหอเกียรติภูมิรถไฟและชิ้นงานที่จัดแสดงไว้ในหอเกียรติภูมิรถไฟ

การจัดแสดงชิ้นงานภายในหอเกียรติภูมิรถไฟไม่น่าสนใจ การจัดแสดงชิ้นงานมีการจัดวางเป็นส่วน ๆ ในพื้นที่อาคารพิพิธภัณฑ์เดิมของทางกรมรถไฟ มีการจัดป้ายแสดงให้ความรู้ทางด้านประวัติความเป็นมาของชิ้นงาน และข้อมูลต่าง ๆ ซึ่งเป็นการจัดแสดงที่เป็นมาแต่เดิม การจัดแสดงโดยใช้ป้ายเขียนจะมีข้อดีในเรื่องของราคา และสามารถใส่ข้อมูลทั้งหมดลงไปได้ แต่ก็ทำให้ป้ายนั้นมีข้อความมากจนผู้เข้าชมไม่ยากที่จะอ่าน ทำให้วัตถุประสงค์ที่ต้องการให้ผู้เข้าชม ได้รับความรู้ถึงเรื่องราวของรถไฟนั้นน้อยลงไป

ถ้าหากมีการนำเทคโนโลยี เข้ามาช่วยในการให้ข้อมูลกับผู้เข้าชมรู้สึกสนใจมากขึ้น ก็จะเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของทางผู้ก่อตั้ง แต่ด้วยงบประมาณที่มีจำกัดจึงจำเป็นต้องเลือกใช้เทคโนโลยีที่มีความเหมาะสม ดังนั้นจึงมีแนวคิดที่ต้องการจะศึกษาถึงความเป็นไปได้ในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสื่อปฏิสัมพันธ์

โดยจากการสังเกตได้พบว่าพิพิธภัณฑ์ในหลาย ๆ แห่ง ได้นำเทคโนโลยีสื่อปฏิสัมพันธ์ มาดึงดูดความสนใจของผู้เข้าชม ให้สนใจในเรื่องราวที่จัดแสดง เช่น ในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนครได้นำสื่อปฏิสัมพันธ์เข้ามาใช้ในการจัดแสดงชิ้นงานภายใน

ในการนี้จึงมีความคิดที่จะนำสื่อปฏิสัมพันธ์ นำมาใช้ในการจัดแสดงชิ้นงานของหอเกียรติภูมิรถไฟเพื่อเพิ่มความน่าสนใจให้เกิดขึ้น โดยศึกษาถึงการนำเทคโนโลยีดังกล่าวมาใช้นั้น ผลดี ผลเสีย เป็นอย่างไร ทำให้ผู้เข้าชมมีความคิดเห็นอย่างไรกับเทคโนโลยีสื่อปฏิสัมพันธ์ ที่นำมาใช้กับชิ้นงานที่จัดแสดง เมื่อเปรียบเทียบกับการแสดงสื่อที่ไม่ได้นำเทคโนโลยีมาใช้

งานวิจัยนี้จัดทำขึ้นเพื่อนำเสนอแนวทางในการจัดทำสื่อปฏิสัมพันธ์ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาการจัดแสดงชิ้นงานในหอเกียรติภูมิรถไฟ โดยมุ่งหวังจะให้เป็นแนวทางในการเพิ่มยอดผู้เข้าชม ทำให้เป็นที่รู้จักแพร่หลายขึ้นและเพิ่มมุมมองใหม่ ๆ ในการนำเสนอชิ้นงานต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาการนำสื่อปฏิสัมพันธ์มาใช้ในการจัดแสดงในหอเกียรติภูมิรถไฟ
- 2) ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นของผู้ชมในหอเกียรติภูมิรถไฟ ในการเลือกใช้สื่อปฏิสัมพันธ์สำหรับหอเกียรติภูมิรถไฟ เพื่อเพิ่มจำนวนผู้เข้าชมให้มากขึ้น
- 3) นำเสนอแนวทางการจัดสร้างสื่อปฏิสัมพันธ์จากการวิเคราะห์

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

ศึกษาและทำการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาสื่อปฏิสัมพันธ์ เพื่อจัดแสดงชิ้นงานของหอเกียรติภูมิรถไฟ ตั้งอยู่บริเวณสวนรถไฟ ถนนพหลโยธิน ผู้เข้าชมหอเกียรติภูมิรถไฟเป็นผู้ใช้งานในการเข้าชมและศึกษาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์รถไฟของประเทศไทย โดยมีกลุ่มเป้าหมายเป็นเยาวชน นักศึกษา และบุคคลทั่วไปที่มีความสนใจในประวัติศาสตร์ของรถไฟ โดยการนำข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิมาวิเคราะห์หาทางเลือกทางเทคโนโลยีและชิ้นงาน

1.4 นิยามศัพท์

- เทคโนโลยี (Technology) หมายถึงวิทยาการที่นำเอาความรู้ทางวิทยาศาสตร์ มาใช้ให้เกิดประโยชน์ในทางปฏิบัติและอุตสาหกรรม

- ระบบ (System) หมายถึงระเบียบเกี่ยวกับการรวมสิ่งต่างๆ ซึ่งมีลักษณะซับซ้อนให้เข้าลำดับประสานกันเป็นอันเดียว ตามหลักเหตุผลทางวิชาการโดยกำหนดรวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน
- ปฏิสัมพันธ์ (Interactive) หมายถึง ผู้กพัน, เกี่ยวข้อง.การแยกความออกเป็นประโยค ๆ แล้วบอกความเกี่ยวข้องของประโยค
- การวิจัยและพัฒนา (Research and development) หมายถึง งานที่มีลักษณะสร้างสรรค์ ซึ่งมีการดำเนินการอย่างเป็นระบบ เพื่อเพิ่มพูนคลังแห่งความรู้ รวมทั้งความรู้ที่เกี่ยวกับมนุษย์ วัฒนธรรมและสังคม และการใช้ความรู้เหล่านี้เพื่อค้นพบวิธีการใช้ประโยชน์ใหม่ ๆ โดยการวิจัยและพัฒนาจำแนกเป็น 3 ประเภท คือ การวิจัยพื้นฐาน (Basic research) การวิจัยประยุกต์ (Applied research) และการพัฒนาทดลอง (Experimental development)

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

สามารถนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษา มาเป็นแนวทางในการพัฒนาสื่อปฏิสัมพันธ์ เพื่อจัดแสดงชิ้นงานของหอเกียรติภูมิรถไฟ ผู้เข้าชมสามารถได้รับความบันเทิงและเนื้อหาที่น่าสนใจได้โดยง่าย และให้เกิดการประชาสัมพันธ์โดยการมีส่วนร่วมในการศึกษา และอนุรักษ์เกี่ยวกับประวัติศาสตร์รถไฟ อันนำไปสู่การเพิ่มจำนวนผู้เข้าชมหอเกียรติภูมิรถไฟต่อไป